

Közlemények

*

Beszámoló a 6. SEE Mosaics nemzetközi konferenciáról •

“MOSAICS FROM 1900's MODERN MATERIALS, NEW PROBLEMS IN FOCUS”

**Magyar Képzőművészeti Egyetem,
2024. október 8-11.**

Előzmények

A mozaikrestaurálás és kutatás egy szűk és speciális, művészeti, tudományos és társadalmi vonatkozásokban gazdag szakterület, de talán éppen ebben rejlik a különlegessége és jelentősége is. A millenniumi századforduló környékén, illetve a 20. század különböző korszakai során számos jelentős mozaik készült Európa-szerte és a tengeren túl is, melyek érdekes és új aspektusokat vetnek fel a restaurátorok és egyéb társszakmák képviselői előtt. Az egyre szélesebb nemzetközi szintű érdeklődés fordul a modern és kortárs mozaikok részben eltérő problematikája felé, így a konferencia tematikája e köré épült.

A rendezvény immár a hatodik volt a SEE Mosaics (Southeast Europe Mosaics) eseményeinek sorában. Az eredeti kezdeményezés egy nemzetközi regionális adatbázis létrehozásából nőtte ki magát, melynek célja a délkelet-európai régió, a volt jugoszláv tagállamok mozaikkal is foglalkozó intézményeinek szakemberei közötti kapcsolat kialakítása, fenntartása a mozaikörökség megismerése, felmérése, állagmegóvása és kezelése kapcsán (<https://www.seemosaiics.org/about-project/>). A SEE Mosaics (Southeast Europe Mosaics) projekt kezdeményezői Maja Frankovič (Szerb Nemzeti Múzeum) és Branislava Lazarevič-Tosovič (Kulturall) belgrádi restaurátorok.

A 2011-ben alakult közösséghez 2013-ban csatlakozott a szerző, akkor még doktoranduszként, Magyarországot is a szakmai közösséghez kapcsolva ezáltal. Az első három alkalom Észak-Macedóniában, Ohridban került megrendezésre 2011-ben, 2013-ban és 2016-ban. A negyedik találkozó helyszíne a horvátországi Pula volt 2017-ben, az ötödik összejövetelünket pedig a szerbiai Zaječar fogadta be 2019-ben (<https://www.seemosaiics.org/events/>). Az eredetileg kétvétenként tervezett találkozók sorát a világtárvány szakította meg hosszabban.

A hatodik találkozót végül csak öt év elteltével, 2024 októberében sikerült megvalósítani, melynek a Magyar Képzőművészeti Egyetem adott otthont (**1. ábra**). Az esemény szakmai vezetője a szerző, a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatója, aki több mint 20 éve foglalkozik mozaikrestaurálással, mozaik-művészettel és -kutatással. A budapesti rendezvény nemzetközi és tudományos jelentősége abban áll, hogy a konferencián immár tágabb földrajzi és kapcsolódó politikai környezetből, 16 ország szakemberei vettek részt (**2. ábra**: Ausztria, Bosznia és Hercegovina, Belgium, Bulgária, Csehország, Észak-Macedónia, Franciaország, Georgia, Horvátország, Magyarország, Montenegro, Olaszország, Románia, Szerbia, Szlovénia, Ukrajna).

A téma jelentősége

A téma és a kutatott korszak új és aktuális történeti kontextust vizsgált, ami egy szélesebb fókuszú diskurzust célzott a korábbi, régészeti tematikákat követően. A SEE Mosaics történetében, de a nagy nemzetközi szakmai fórumok tekintetében is, az esemény mindenképp jelentős és szükségszerű nyitásnak és friss kezdeményezésnek számít. Célcsoportját a konferencia interdiszciplináris jellege miatt összefoglalóan az épített kulturális örökség kutatásával és védelmével foglalkozó szakemberek jelentették, illetve nagy szerepet kapott, épp az egyetemi helyszíne okán, a hallgatók és fiatal kutatók megszólítása is. Az esemény előadásai előzetes regisztrációt követően nyilvánosak voltak az érdeklődő közönség számára, melyet főképp restaurátorok, régészek, természet-tudományos szakemberek, építészek, művészet-történészek és e területekről érkező egyetemi hallgatók, doktoranduszok képeztek.

1. ábra: A konferencia résztvevői a Magyar Képzőművészeti Egyetem épülete előtt (fotó: Dohárszky Béla)

Fig. 1.: The participants of the conference in front of the Hungarian University of Fine Arts (photo: Béla Dohárszky)

2. ábra: A 6. SEE Mosaics konferencia résztvevői 16 országból érkeztek Budapestre. (A térképet a szerző szerkesztette a <https://www.mapchart.net/> oldalon.)

Fig. 2.: Participants of the 6th SEE Mosaics conference came from 16 countries. (The map is edited by the author using <https://www.mapchart.net/>.)

A helyszínről

A négynapos esemény angol nyelvű előadásokból, könyvbemutatóval kiegészülő poszterprezentációkból és budapesti, illetve vidéki szakmai terepbejárásokból állt. A program az egykori Műcsarnok (ma Magyar Képzőművészeti Egyetem, 1062, Budapest, Andrásy út 69.) reprezentatív tereiben zajlott, az előadások a Barcsay-teremben folytak. A résztvevők a műemlék épület Lotz Károly falképeivel és Róth Zsigmond üveglakkaival díszített lépcsőházát, rektori folyosóját, valamint a tanácstermet is csodálattal vették birtokba a konferencia során.

A rendezvényhelyszínt, az egyetem Barcsay-termet további tartalom is színesítette. A „*Bulgaria and Mosaics*” című vándorkiállítás látványos tablóját is alkalom nyílt a közönség elé tájni, melyek Bulgária jelentős antik és modern épületdíszítő mozaikjait mutatták be. Az esemény megnyitóját Christo Polendakov a Bolgár Köztársaság budapesti nagykövete is megtisztelte jelenlétével, nagyra értékelve a konferencia megvalósulását és az együttműködést (<https://www.mfa.bg/en/culture/news/3078>). Az Egyetem vezetősége részéről Dr. Dóczi Gergely kancellár és Lelkes László általános rektorhelyettes mondott köszöntőt (3. ábra).

A Barcsay-terem installációi közé tartoztak még a szerző harmadéves festményrestaurátor hallgatóinak (Bonyai Klaudia, Farkas Nóra, Gulyás Eszter, Horváth Anna, Jaskó Emese, Kondás Réka Anna, Kováts Örs) Medusa témára reflektáló mozaikmunkái „*Medusa Reflections In Progress*” címmel, melyek készítése a tihanyi művésztelepen indult. Képzőművészeti restaurátor hallgatóink számára immár a harmadik alkalommal valósult meg a program a szerző vezetésével és koncepciója alapján,

az egyetemi szakmai programba illesztve. A téma a konferencia emblémájának választott Medusa-fejet ábrázoló mozaikrészlethez kapcsolódott, ami Róth Miksa műhelyének munkája. Az 1909-ben elkészült Párizsi-udvar (Budapest, Ferenciek tere) bejáratát díszítő fríz egy arany háttérű grisaille részlete; anyaga velencei üveg és aranymozaik. Ez az embléma utalás a mozaikművészet antik kezdeteire, de folyamatos művészettörténeti és szimbolikus jelenlétével jól tükrözi annak kapcsolódását a tárgyalt korszakhoz, illetve a jelenünkhöz is. Munkájuk bemutatásával a hallgatók is aktív részeseivé válhattak a nemzetközi eseménynek.

Előadások

Az előadások sora alapvetően időrendi struktúrát követett, illetve kapcsolódott a napi helyszíni bejárásokhoz is. A jelenlévők részeseivé váltak a folyamatnak, melynek során áttekintettük a modern mozaikművészet egyes jelenségeit, földrajzi mozgásait, politikai, társadalmi áthatásait (4. ábra).

Az előadások sorát a francia kutató-restaurátor házaspár, *Véronique Blanc-Bijon* és *Patrick Blanc* kezdte méltó történeti bevezetőt adva az elkövetkezőknek. Az általuk bemutatott korszak némileg megelőzte a 1900-as éveket, mikor az észak-itáliai területekről számos mozaikművész vándorolt Franciaországba (közülük a leghíresebb talán Giandomenico Faccina) és alapított generációkon át működő műhelyt. Munkájukkal kiszolgálták a frissen épített köz- és magánépületek új mozaikburkolatainak bravúros megvalósítását. Emellett azonban – ahogy az előadók rámutattak – számos antik mozaikokon való korabeli restaurálási célú, de a maitól még eltérő szellemű beavatkozás is hozzájuk köthető.

3. ábra: A 6. SEE Mosaics konferencia megnyitója (fotó: Dohárszky Béla, Nyíri Julianna).

Fig. 3.: The opening ceremony of the 6th SEE Mosaics conference (photo: Béla Dohárszky, Julianna Nyíri).

A SEE Mosaics megálmodója, *Maja Frankovič* és kollégái egy olyan belgrádi esetet tártak a közönség elé, ahol régészeti környezetből kerültek elő 19. század végi–20. század eleji padlómozaik-terrazzo töredékek, mely szituáció az eltérő történeti rétegek, mozaikkészítés technológiai szokások és anyaghasználat megértését célzó diskurzust eredményezett.

Az előbbiekhöz kapcsolható *Peter Berzobohaty-Gastl* osztrák restaurátor előadása, mely a mozaikkészítés és egyben a hamisítás fogalmait tárgyalta, tovább árnyalva az a tendenciát, melyet a nyitóelőadásban már érintettünk, miszerint a nagy régészeti feltárások leletein ez idő tájt végrehajtott restaurálási beavatkozások etikája a mai szemlélettől nagyban eltért. Példáit nagyrészt az isztambuli Great Palace mozaikjain mutatta be, melyeken éveken át dolgozott, és olyan készítéstechnikai jellegzetességekkel illusztrálta, melyek a római mozaikok felépítésének megértését célozzák. A témában korábban megjelent német nyelvű könyvének új, angol-román kétnyelvű kiadása (*Peter Berzobohaty-Gastl: The Mosaic of the Great Palace of Constantinople. Meaning, Technique and Conservation/Mozaicul Marelui Palat din Constantinopol. Semnificatie, tehnica si conservare*, 2024, ACS, Bukarest) épp megelőzte a konferenciát, ami így jó alkalomnak bizonyult a könyvbemutatóhoz is. A könyvet Maria Dumbravician, a bukaresti Képzőművészeti Egyetem (UNArte) falképre Restaurátor specializációjának vezetője méltatta.

A ravennai *Marco Santi* az általa vezetett, nagy hagyományokkal rendelkező Gruppo Mosaicisti Ravenna történetét, működését és eredményeit mutatta be *Anna Caterino* közreműködésével. A többgenerációs iskola mozaikrestaurálással és kortárs mozaikművészettel, oktatással, illetve kivitelezéssel is foglalkozik, remekül ötvözve ezáltal mindazokat a területeket, melyeken ma a mozaikokkal foglalkozó szakemberek tevékenykednek.

Egy teoretikus előadásban *Tóth Eszter* fémrestaurátor és oktató, jelenleg az MKE doktorandusza, a hagyományos és modern restaurálás etikája közötti összefüggéseket és különbségeket, a döntéshozatali folyamatok levezetését tárgyalta.

Az első nap további szakaszát lényegében az egykori Osztrák-Magyar Monarchia területén lévő Art Nouveau épületekről és az azokat kívül és belül díszítő mozaikok helyzetéről, kutatásáról és restaurálásáról szóló előadások töltötték ki eltérő nézőpontokból megközelítve. A szerző elsősorban a restaurálásba bevont ipari anyagok és különböző műanyagok felhasználásáról, alkalmazhatóságáról, illetve a Velencei Karta (1964) elveit, az Art Nouveau építészet restaurálására vonatkozó Torinói Dekrétum (1994) kitételeit szem előtt tartó, egységre törekvő

szempontrendszert mutatta be a közönségnek a mozaikrestaurálás tekintetében. Kitért a 2023-ban befejezett, a kalocsai Érseki kastély belső udvarába készült új szökőkút mozaikburkolatának megvalósításához kapcsolódó technikai kihívásokra is. A Vörös Márta főépítész koncepcióját és tervét követő mű érdekes példája a történeti műemléki környezetbe illesztett kortárs alkotások esetének. A helyszínre ellátogatottak a konferencia résztvevői.

Ehhez kapcsolható *Dobrila Vlahovič* montenegrói restaurátor előadásának témája, mely a mozaikot, mint új kulturális réteget elemzi. Az általa bemutatott modern kivitelezésű, de hagyományos témájú mozaikok egy 17. századi budvai templom homlokzatát díszítik. Lehet-e ez a revitalizáció etikus összekötő kapocs a múlt és a jelen között?

Csáki Tamás művészettörténész (ELTE, BTM Kiscelli Múzeum) az Art Nouveau hazai funerális építészetének jellegzetes és unikális példáit ismertette, különös hangsúllyal Lajta Béla munkásságára, bemutatójával megelőlegezve a másnapi helyszíni látogatást.

A mai határainkon kívül eső helyszínekről is szó esett. *Kiss Eszter* festményrestaurátor (Imago Picta srl.) és a szerző a marosvásárhelyi kultúrpalota történetéről, egyes tereinek és a külső homlokzat mozaikdíszítményeinek közelmúltban lezajlott restaurálásáról számoltak be. (A mozaikokat a gödöllői művésztelep alkotói, Körösfői-Kriesch Aladár és Nagy Sándor tervei alapján a Róth Miksa és műhelye készítették 1913-ban.) Hogyan viseli magán az épületek dekoratív programja, díszítőfestései és mozaikjai a történelmi események nyomait, illetve visszaállítható-e az eredeti állapot? Ezek a kérdések is felmerültek a prezentációban.

Barbora Viková cseh falképre Restaurátor és kollégája Petr Hampl egy pozsonyi restaurálást mutattak be, ahol egy tüzeset nyomán érte nagy kár a különleges mozaikdekorációt, melynek 26 figurális képe hagyományos tesserák és nagyobb formákra szabott opaleszcens üvegek kombinációjából áll. Jelentős hiányait sikerült szakszerű munkával pótolni, az együttest helyreállítani a Bratislava főterén álló Art Nouveau palota földszinti nagytermében.

A második nap előadásai a konferencia címében is szereplő téma nyomán még inkább az anyaghasználat foglalkoztak. A cseh geológus, kutató, *Pavla Bauerová*, idén megvédett doktori munkája során, munkatársaival a modern mozaikok beágyazóhabarcsaiban esetenként jelen lévő lenolaj hatásait vizsgálta a mozaikok károsodásaival való összefüggésben. Ennek kivonata alkotta előadása anyagát,

melyben valódi példákon és modellkísérletek során végzett vizsgálatait foglalta össze.

Irena Kučerova cseh vegyész a 20. századi cseh mozaiküveg gyártás történetét, készítőit és az egyes tessera típusok jellegzetességeit mutatta be. Különböző gyártási módokkal és karakterjegyekkel ismerkedhettek meg a résztvevők, melyekhez összegyűjtött topográfiai adatok és fotodokumentáció is tartozik.

Balázs Miklós Ernő mozaikművész a párizsi Beaux-Arts mozaikosztályán Riccardo Licatánál tanult, valamint mesterei voltak szülei, Balázs József Róbert festőművész és B. Meszléri Ibolya is. Mindannyian dolgoztak a korai poliészter és epoxi műgyantákkal, amelyek jellegzetesen a modern, bár rendkívül károsító anyagok közé tartoztak a 20. század második felének művészetében. A korai műgyanták felhasználása elterjedt volt, melyek restaurálása nem kis nehézséget, illetve egészségi kockázatot is jelent a restaurátorok számára. E műanyagok jellemzőire, mint műtárgyalkotókra, illetve mint segédanyagokra szintén kitért az előadás.

Veress Kinga művészettörténész és a szerző Erdély Miklós nemzetközi jelentőségű fotómozaik technikáját mutatta be a közönségnek, mellyel felnagyított fotók és fotómontázsok modern, 2 x 2 cm-es ipari előállítású mázas mozaikcsempékből, kézzel kirakott fotórealista felületeket hozott létre. E technikával készültek az első tűzfal reklámok, illetve bárók, üzletek, uszodák murális dekorációi. A neoavantgárd innováció ma unikális, éppen ezért nagyon fontos ezek megőrzésére és védelmére tett minden lépés. A mozaikok és azok eredeti kontextusának művészeti és kultúrtörténeti értékére való érzékenyítés aktuális és sürgető feladat, hiszen számos közülük már megsemmisült.

Toni Šaina horvát restaurátor egy Edo Murtić által készített, köztéren álló medence mozaikburkolatának helyreállításáról beszélt. Ebben az esetben az eredeti rossz állapot miatt, annak dokumentálása és felmentése után teljes rekonstrukció készült, hasonlóan a Tea Trumbić és Matko Kezele által látványos videón is bemutatott munkához, a fasizmus áldozatai számára állított emlékmű mozaikjának rekonstruálásához.

Malu Storch osztrák és *Antonija Gluhan*, valamint *Ivana Jerkovič* horvát kollégák murális mozaikok áthelyezéséről, leválasztásuk módszereiről és lehetőségeiről, illetve a beavatkozások tervezéséről és körülményeiről számoltak be rendkívül szélsőséges példákat felvonultatva. Mindkét előadás kitért az eredeti és az áthelyezést követő helyszín és pozíció

szerencsés, illetve kevésbé szerencsés eseteire, melyek nagyon fontos szakmai kérdéseket vetettek fel a nagyméretű és speciális térbeli karakterrel rendelkező mozaikok kezelését tekintve.

A harmadik nap előadásai a legújabb társadalmi és politikai helyzetet átfogó körképet adtak. *Alessandro Lugari* római restaurátor, *Angela Penceva* bolgár régész és kutató, *Elena Kantareva-Decheva* PhD restaurátor által jegyzett előadás azt a „New Heritage” nevű projektet mutatta be, mely a bulgáriai monumentális művészet 1960–1989 közötti emlékeinek – homlokzatokat díszítő mozaikok, sgraffitók – dokumentálását, katalogizálását, védelmét és szükség szerinti restaurálását tűzte ki céljául. Az „új örökség” kezelésére irányuló kezdeményezés és a már meglévő eredmények valóban példaértékűek.

Jan Vojtechovsky cseh falképrestaurátor, a Pardubicei Egyetem Restaurátor Tanszékének oktatója egy esettanulmányt mutatott be „Blue or red? Decision making in conservation of a 1980’s glass mosaic on aluminium support” címmel. Arra hozott aktuális és jó példát, hogy bár az ideológiai szempontok erősen meghatározók, mégis az eredeti művészi koncepció, kompozíció és anyagmegjelenés revitalizációja indokolt lehet.

Blaz Šeme a ljubljanoi Képzőművészeti Egyetem restaurátor oktatója az 1945 és 1990 közötti, szlovéniai mozaikok felmérésének előrehaladásáról számolt be, melynek során eddig ötven, eltérő állapotú mozaikot katalogizáltak. Ezek nagy részét szlovén művészek terveit alapján az itáliai mozaikművész, Alfio Tambasso készítette el.

Nini Palavandishvili kurátor és kutató a georgiai mozaikok sorsát mutatta be, amely mozaikkincs lényegében a teljes közönség előtt ismeretlen volt. Beszélt a propaganda által felhasznált mozaikokról, de az épületek funkciójához jól igazodó modern burkolatokról is, melyek elvetése, ignorálása, vagy hanyag kezelése nagy károkat okoz a modern mozaik-örökségben. Az egykori Cafe Fantasia izgalmas együttesének felújítása érdekes példa volt a mozaikok nem következetes kezelésére.

Magdalena Kracik-Storkanova restaurátor és munkatársa a csehországi helyzetet tárta a közönség elé, felvonultatva számos és változatos példát és helyszínt, ahol restaurálás, vagy egyéb beavatkozás zajlott az 1945–1989 között készült mozaikokon. Csehországban több, mint 300 mozaik található a korszakból, melyek védelme és kezelése nem magától értődő, hiszen nem tekintik őket „elég történetinek”.

4. ábra: Az előadások a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay termében zajlottak (fotó: Kürtösi Brigitta Mária, Dohárszky Béla).

Fig. 4.: The presentations were in the Barcsay exhibition hall of the Hungarian University of Fine Arts (photo: Brigitta Mária Kürtösi, Béla Dohárszky).

Yevhennia Moliar jelenleg Németországban dolgozó ukrán művészettörténész pedig az ukrainai szovjet mozaikok sorsát mutatta be a jelenlegi háborús körülmények politikai és társadalmi aspektusaiból megközelítve. A leginkább középületeket díszítő mozaikművek nagy számban esnek áldozatul az orosz offenzívának, mely egyre inkább orosz jelenként kíván tekinteni az ukrán szovjet kulturális múltra és örökségre.

Az előadások lezárásaként *Branislava Lasarevič-Tosovič* és *Maja Frankovič* idézték fel a SEE Mosaics közösség munkáját és fejlődését a 2019-ben készült videófelvétel segítségével. Visszatekinthetünk az eltelt 13 év szakmai munkájára, öt korábbi összejevételre egy egészen friss, hatodik, sikeres konferencia alkalmával.

Poszterek

A poszterprezentációk részben a témához nem szorosan kapcsolódó, inkább régészeti környezetből származó mozaikokkal foglalkoztak. A bemutatott múzeumi körülmények között, régészek és restaurátorok által kezelt római mozaikokhoz kapcsolódó kérdésekről *Maja Zivič* szerbiai, *Martina Rajzl* horvát és *Emir Kapetanovič* boszniai kollégák tartottak bemutatót (5. ábra).

Nemanja Smičiklas festményrestaurátor, a belgrádi Képzőművészeti Egyetem oktatója és kollégái „Preservation vs. Profit” című poszterükön a műalkotás megőrzésére irányuló, nem egyszer küzdelmes munkát mutatták be a kulturális értéket védő szakember és a profitorientált tulajdonos, vagy megrendelő között.

Dunja Davidovič-Gnajtovič a belgrádi szerb Nemzeti Múzeum munkatársa és kollégái egy esettanulmányt mutattak be poszterükön, mely egy 1974-ben készített kompozit emlékművet, mészkő, illetve márvány mozaik és bronzszobor együttesét kezelték, teljes kiemeléssel, majd az építőipari munkákkal párhuzamosan visszahelyezték és restaurálták. A munka apropóját az egyetemi épület és az előtte fekvő terület felújítása, szigetelése adta, amely beavatkozás veszélyeztette a mű egységét és állapotát.

Marijana Protič belgrádi restaurátor egy sokáig elfeledett együttesre hívta fel a figyelmet. Az anti-fasiszta témát feldolgozó márvány mozaik részleteit egy alagútban helyezték el a lebontása után. A vasalt beton sérülései nyomán kialakuló, a mozaikot is érintő korrózió a rossz tárolási körülmények okán előrehaladott. A mozaik jövőbeli esetleges restaurálása pedig még bizonytalan.

Filip Jankovič belgrádi restaurátor és munkatársai a modern habarcsok antik mozaikok kiegészítését szolgáló felhasználást vizsgálták. Megoldásokat javasoltak az anyagában megkülönböztethető, de látványában beilleszkedő tessera pótlások megvalósítására.

Szakmai terepbejárások

A helyszíni bejárások során a különböző funkciójú épített örökségünk falai között gondolhattuk végig a kapcsolódó számos jelentéstartalmat. A millenniumi századfordulóhoz köthető, eklektikus, illetve nagyobb részt az Art Nouveau szellemében épült és díszített profán és szakrális terek, a Zeneakadémia, a Széchenyi-, és a Gellért-fürdő, a Szent István Bazilika, a Fiumei úti Sírkert és a Kozma utcai zsidó

5. ábra: A konferencia második napján került sor a poszter prezentációkra (fotó: Dohárszky Béla).

Fig. 5.: The poster presentations took place on the second day of the conference (photo: Béla Dohárszky).

6. ábra: Terepbejárás mozaikkal díszített budapesti helyszíneken (fotó: Pethes-Mánfai Zsófia, Nyíri Julianna).

Fig. 6.: Field trips at sites with mosaics in Budapest (photo: Zsófia Pethes-Mánfai, Julianna Nyíri).

temető mozaikdíszű mauzóleumai nagy hatást tettek a résztvevőkre (6. ábra).

Szembesülhettünk vele, hogy ekkor a mozaikművészet valóban mennyire kiegészítette az építészetet, hiszen olyan tartalmi és szimbolikus rétegeket jelenít meg, ami más eszközökkel nem érhető el. Ez a jellegzetesség éppúgy a későbbi, egészen eltérő kulturális, társadalmi, politikai időszakokra is jellemző, melyek a 20. századot meghatározták. Az „új örökség” megítélése mindig vitatott volt, akár a maga idejében a szecesszió is, hiszen még egészen közeli mindaz az esemény és élő az emlékezet, ami akár ideológiákhoz, akár egyéb társadalmi jelenségekhez köthető.

A budapesti épületek után, a konferencia negyedik napján vidéki helyszíneket látogattunk meg, a vizsgált korszakban is tovább haladva (7. ábra). A mozaikkal díszített épületek jellege is jelentősen eltért, mint ahogy maguk a mozaikok is egy más korszak memóriái. Az egykori Inotai hőerőmű ipari épületeit és a területen található Béke Művelődési Házat látogattunk meg, melynek kialakítása (Szabó István építész tervei alapján) az 1951–1958 közötti évekre tehető számos murális alkotással. A szocialista-realizmus jegyeivel és az ideológiát elfedő idillel átszőtt mozaikok (Rozsda Endre, Fónyi Géza, Hincz Gyula festőművészek tervei Hegyi György és Rác András közreműködésével kivitelezve) fogadták a csoportot az előcsarnokban és nagyteremben, melyből a brutalista építészetet idéző színházterem nyílik. Az olvasás nyugalmát, a tanulás és a művészetek gyakorlatát bemutató, a háttérben a helyi ipari környezetet is megjelenítő falképpel (Bernáth Aurél festőművész

munkája) díszített könyvtárszoba, a kerámiadombormű (Kovács Margit alkotása) az egykori nagyszabású, fehér mettlachi mozaikkal burkolt ebédlőben, és a látszóteгла külső burkolatba vésett nagyméretű figurális jelenetek (Somogyi József és Pátzay Pál szobrászművészek munkái) együttese valóban speciális időutazásnak bizonyult a témát kutatók számára. A korszakhoz tartozik még a mai Dunaújváros, az egykori Sztálinváros belvárosának jellegzetes építészete és díszítőművészete, melynek jeles példái a Béke Étterem és az egykori üzletház külső homlokzatát díszítő, 1953-ban elkészült, népies motívumokat és szocreál életképeket bemutató üvegmozaikok (Iván Szilárd, Hegyi György, Rác András, Percz Jenő és Mattioni Eszter alkotásai).

A kirándulás legtávolabbi célpontja a kalocsai Érseki Kastély volt, ahol a csoport megtekintette a belső udvarba épült, Vörös Márta egyházmegyei főépítész által tervezett szökőkutat, melynek mozaikburkolatát a szerző készítette 2021–2023-ban. (A rakásban részt vett Dohárszky Béla, Szigetváry Fanni Gizella, a helyszíni beépítésben továbbá Cseh-Hallai Laura Judit, Cseh József és Girard Emil.) A helyszínen az építész bemutatta a szimbolikus koncepciót, a szerző pedig a mozaik elkészítésének részleteiről, körülményeiről számolt be a kollégáknak. A kültérben, térbeli formára komponált, kortárs mozaik műemléki környezetben való megjelenése mindenkire nagy hatással volt. Az érseki könyvtár és a Maulbertsch freskókkal díszített termek meglátogatása még inkább felerősítette a múlt és a jelen közötti kapcsolatot és összhatást.

7. ábra: A konferencia résztvevői a vidéki tanulmányút helyszínein, a Béke Művelődési Házban Inotán, valamint a kalocsai Érseki Kastély belső udvarán (fotó: Szigetváry Fanni, Kürtösi Brigitta Mária)

Fig. 7.: The participants of the conference on the sites of the study tour in countryside, in the Béke Cultural House of Inota and in the inner courtyard of the Archbishop's Castle in Kalocsa (photo: Fanni Szigetváry, Brigitta Mária Kürtösi)

Konklúzió

A konferencia fontos erénye, hogy elődeink építészeti és díszítőművészeti innovációinak kutatása és széles körben való megismertetése erősíti a kulturális, szakmai és társadalmi kooperációt, valamint felhívja a figyelmet ezek unikális jellegére, szellemi és materiális potenciáljára. Kapcsolódik az építészeti megoldások és anyagok, az üveg és kerámiaipari szabadalmak, Róth Miksa műhelye és a Zsolnay-gyár működése, majd további jeles alkotók újrafelfedezéséhez, a 20. század későbbi korszakainak, valamint a kortárs építészet mozaikművészeti igényeihez és jellegzetességeihez, illetve a restaurálás új kihívásaihoz, melyek naprakész kutatásokat igényelnek. A vizsgált terület a magyar tudományos életbe és a köztudatba való bevezetését is szolgálni kívánta az esemény, a már kis számban meglévő és a tervezett publikációk, új kutatási témák kidolgozása és disszeminációja által.

A találkozó megvalósította a nemzetközi szakemberek közötti kapcsolati háló felélénkítését és tovább alakítását, mely a szakmai közösség további megerősödését szolgálta.

Megvalósulás

Az esemény a Magyar Képzőművészeti Egyetem és a Szerb Nemzeti Múzeum együttműködésével valósult meg. Támogatói a CEI (Central European Initiative), a NKFIH (Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal) és az NKA (Nemzeti Kulturális Alap). További szponzorok a MentArtis Kft. és a Mapei Kft. voltak.

A szervezést és a pályázatok kezelését a Magyar Képzőművészeti Egyetem Projektirodájának munkatársai, Varga Judit, Józsa Ferenc és dr. Bodolai Marcsek Marianna végezték. Az előzetes és a helyszíni szervező munkákat Varga Judit projektmenedzser koordinálta kiválóan. A konferencia szakmai vezetése, koncepciójának és programjának kidolgozása és levezetése a szerző munkája.

A helyszínek bemutatásában Csáki Tamás, Balázs Miklós Ernő és Bóna István, valamint az egyes intézmények munkatársai vettek részt.

A konferencia programját, előadásainak és posztereinek kivonatait egy 90 oldalas kötet foglalja össze:

http://www.ace.hu/6SEEMOSAICS/6SEEMOSAICS_AbstractBook-pdf%20web.pdf.

Kürtösi Brigitta Mária DLA

*festményrestaurátor, egyetemi adjunktus,
Magyar Képzőművészeti Egyetem
Restaurátor Tanszék*

